

FEHÉR BÁRÁNY

MIODRAG MATICKI

Sokféle szóbeszéd járta a Fehér Bárányról. A falusiak mindig is valahogy távolról igyekeztek szemmel tartani. Amikor még kicsi volt, kikergették a kertekből, elzavarták a szőlősputtonytól meg a túrósdezsától, botokkal hajigálták meg, néha még kövekkel is. Előbb a kondát őrizte, azután a nyáját, végül pedig, mire felnőtt, a falu csordáját bízták rá, két veszett bikával együtt. Az egyik bika, a testesebbik, szürke volt, csak a szemei feketéllettek meg a szarva hegye. A másik inkább olyan zsemle színű — ennek a szarvai sárgásak voltak, szeme pedig gesztenyebarna. Napról napra egyre kisebb körökben kerülgette a daruszőrút, úgy látszik, csak a kedvező pillanatot várta.

Pirkadatkor a Fehér Bárány ostorával nagyokat durrantva sorra járta az utcákat, és összegyűjtötte a csordát. Az álmos paraszt-asszonyok egymás után nyitották ki a kapukat, és az utcára csapták a teheneket, amelyeken még érzett a meleg istállószag. Ám nekik sem sikerült közelebbről szemügyre venniük a Fehér Bárányt. Amikor aztán kivilágosodott és felszállt a harmat köde, a parasztok tekintetükkel megkeresték a látóhatáron még ott libegő szürke sávot, arrafelé, ahol a falu főutcája véget ért, és poros, egyre szűkülő kocsútban folytatódott, amely nélkül is beleveszett az ég boltozatába. Tudták, hogy amit látnak, az a Fehér Bárány csordája után visszamaradt szállongó por.

Csak akkor hajtotta a csordát a kútra, amikor beköszöntöttek a nagy melegek. A gém ott meredezett a falu végén, mindjárt az utolsó házak után, túl a patakon, amely elég széles volt ahhoz, hogy hidat kelljen rá építeni. Itt aztán bolondozni kezdett, ugrált a tehenek hátán, szakadatlanul fel-alá járatva a roskatag gém nyikorgó ostorfáit: itatta a delelő teheneket. A gyerekek ilyenkor

a szemük sarkából méregették a hatalmas hústömegeket, amelyeken megfeszült, majd elernyed a vöröstarka bőr, miközben a fűcsomókat másodszer forgatták át tompa és széles fogaik között. Nem volt bátorságuk közelebb merészkedni, mert tartottak a két bikától, amely fújtatva kerülgette egymást a kérődző csorda körül. A Fehér Bárány néha felkapaszkodott az út melletti keresztre, amelynek ikonjairól már lepergett a festés, s a betűi is megkoptak, majd kihúzta magát a téglaszlop tetején, akár valami eleven emlékmű. Ott fenn aztán megcsördítette az ostarát a szarvak erdeje felett, és elbődült, akár az igazi bika. A gyerekek bizonyosak voltak abban, hogy a Fehér Bárány olyan hosszúra tudja nyújtani az ostarát, amennyire akarja, mert odafentről még az elbitangolt marhát is a földhöz tudta szegezni, vagy egyetlen suhintással is képes volt széjjelcsapni tíz bozontos, fekete pulikutyája között, amelyek ilyenkor, az ostorcsapástól serkentve, egyetértésben rohantak rá a bikákra, vicsorogtak és ugattak, kitértek előlük, majd újból leszegett szarvukra vetették magukat, miközben a bikák mellső lába térdig a földre süppedt.

Mindenféle mendemonda kapott róla szárnyra, bár szemtől szemben sohasem beszélt vele senki. Azt mesélték róla, hogy csak tejet eszik, akár egy agárkölyök, s azt is menet közben szopja ki a tehének tőgyéből; hogy a tehennel is szokott, amikor egyedül van, amikor a forró délben a csorda leheveredik delelni a gémeskút köré, ahol a paták örökre kiirtottak minden szál fűvet. Eső után a kút környéke még sokáig a csorda szagát árasztotta. Amikor megjöttek az esők, a zsiros, agyagos föld patáktól feldagaszott, nyugtalan sártengerré változott, amelyet a falusi kocsik megszire elkerültek. A nyári aszályok során pedig, amikor a gyp keményre aszott, a patanyomok még inkább kivehetőkké váltak. E nyomokat nem tudta elsimítani sem az eső, sem a szárazság, csak a tehének patái voltak alkalmasak arra, hogy újból szállongó falusi porrá őrljék. Ám amikor újból megeredtek az ég csatornái, minden előről kezdődött.

Ha a falusi kutyák meghallották a kút környékéről a pulik eszeveszett ugatását, azonnal nyugtalankodni kezdtek. Mindenki tudta ilyenkor, hogy csak a Fehér Bárány bolondozhat, hogy a magas, megrepedt ágasú kútgémen hintázik, vagy valamelyik megbokrosodott tehenet leckézteti, esetleg a dühöngő bikákat igyekszik szétválasztani, amelyeket már körülvette a kutyák gyűrűje, hogy utána nyugton csillapíthassa éveinek hevét a tehennel között.

A Fehér Bárány nevet fehér báránybőr sapkája után kapta, amelyet valaki nekiajándékozhatott, s ő azontúl télen-nyáron egyaránt viselte. A kucsma mind kevésbé volt fehérnek mondható, idővel inkább sötét arcának színét vette fel. Csak a neve emlékeztetett már a sapka valamikori szüzi fehérségére.

A megszállás alatt szinte alig lehetett látni. Mind ritkábban hajtotta delelőre a kúthoz a csordát, esténként pedig csak a falu széléig jött a tehenekkel, amelyek aztán egyedül bandukoltak haza. Azt sem lehetett tudni, hol tölti az éjszakát, úgyhogy ettől kezdve a járandóságát sem adhatták meg neki.

A megszállás első napján, amikor a Grenzschutz még nem vette át a hatalmat, a Fehér Bárány kíváncsiskodva közelítette meg a falut, és még az utcákon is végigsettenkedett. Véletlenül egy csapat német katonával találkozott, akik felszólították, hogy álljon meg. Közöttük volt Kohlbauer is, egy falubeli német, aki már katonaruhát viselt, és fegyvert is kapott. Csak ő kiáltozott utána, szemből szitkozódva:

— Mind ki kell őket irtani!

A Fehér Bárány már rég megszokta a szidalmakat, de Kohlbauer hangjában valami olyat vett észre, ami nem volt azonos a mindennapi paraszt fenyegetőzésekkel, azzal a káromkodással, amit nagyjából úgy mondanak ki, mint azt, hogy „Jézus, segíj!”. Futásnak eredt. Elsőnek Kohlbauer lőtt utána, majd a többi katona is lövöldözni kezdett. A lábát célozták, s vihorásztak közben, mialatt fejvesztve menekült, akár a nyúl, keresztül-kasul az utcán. A golyók szinte porba borították a galagonyasövényt, amely mögött a Fehér Báránynak, igaz, összekarmolva és véresen, a csodával határos módon sikerült eltűnnie a falusi kertek irányában.

Ezután napokig nem mutatkozott. A csorda céltalanul ödögött az utcákban. Egy reggel aztán a falusiak örömmel tapasztalták, hogy a falun túl ismét porfelhő száll az égre. Ez annak a jele volt, hogy a Fehér Bárány tovább folytatja csordási mesterességét. A tehenek utána évről évre fogyatkoztak, a legelők meg egyre növekedtek. Már a falu szélén megkezdődött a zöldellő ugar, magába olvasztotta a parlagföldeket és a felszántatlan mezőket, benyúlt a megmetszetlen, kifagyott és felforgatott szőlőskertekbe. A Fehér Bárányt, a falusiak olykor cseresznyefán látták gubbasztani, vagy a szőlőket és a zöldséges kerteket dézsmálta. Nem futott többé előlük, hanem hátrálva távolodott, és zsákmányát sem hajtotta a földre. Úgy tekintett a szemükbe, mintha ezekkel a terményekkel

a járandóságát akarná kiegyenlíteni. Mivel a felszabadulás is még kifizetetlenül érte.

Októberre járt már az idő, amikor a Fehér Bárány ismét a gémeskúthoz terelte a csordát. A faluból az esti harangszó helyett kínos csönd áradt csupán, olyan különös csendesség, hogy szinte csábította az embert. Nem zörögtek a kocsik, a kerekeskút nyikor-gása sem hallatszott. A kutak láncsa sem csörrent, úgy maradt ahogy volt, mélyen elmerülve a sötét víztükörben.

A Fehér Bárány a patakat szegélyező fűzfákig lopakodott, szemben a falu utolsó házaival. Döbbszintén nézett be az üres utcába. Miután egy sárga macska átfutott a túloldalra, az utca még üresebbé vált. És akkor a falutól néhány órányi járásra levő Gudurica, vagyis a román határ irányából, egy szakasz katona érkezett, lövésre kész fegyverrel. A Fehér Bárány felé haladva szinte hangtalanul mentek a házak tövében az utca mindkét oldalán, szaka-datlanul szemmel tartva az ablakok leengedett redőnyét meg a falu központjában emelkedő pravoszláv templom tornyának ablakait.

A Fehér Bárány megbabonázva figyelte őket, és csak arra várt, hogy mikor nyitnak rá tüzet. Nem volt már ereje menekülni, hogy ismét — mint pár évvel azelőtt — nyúlcipőt húzzon. De akkor a katonák bal felé vették az irányt, és a városnak tartottak. Akár a kísértetek, hangtalanul és lövés nélkül hagyták el a falut, s vitték magukkal vörös zászlajukat. A Fehér Bárány zászlójuk és egyenruhájuk alapján felfogta, hogy ez egy másik hadsereg. Ez azonban még most sem emlékeztette felszabadulásra, arra, amiről a kunyhókban és a szállásokon meséltek, vagy a szárnyékokban és egyéb helyeken, amelyek távol estek a falutól, s ahová ő időnként ellopakodott egy darab sajtért, egy szelet húsert vagy egy nyelet pálinkáért.

Most ahelyett, hogy rémülten menekülni kezdett volna, a poros utcán a templom felé vette az útját. Jártában a szovjet katonákat utánozta, úgy tartva a kezében az összetekert ostor nyelét, akár a puskát. Ekkor Gudurica irányából egy tömött menetoszlopnyi katona érkezett, az élükön egy tiszt járt, fehér lovon. Most már biztos volt abban, hogy ez a felszabadulás. Berohant a templomba, és a dübörgő falépcsőkön a torony felé vette az irányt. Meg szertette volna húzni a harangokat, hogy így jelentse a falunak ezt a nagy eseményt, vagyis hogy egyszer ő is közelébe férközzön azoknak a titokzatos köteleknek, amelyeket a lépcsőfordulóból lehe-

tett látni. Az első lépcsőfordulóban azonban egy halom lőszeres-ládára bukkan, odafenn, a harangok alatt pedig német katonák lapítottak, akik zsákokkal és ládákkal torlaszolták el magukat, miközben lefelé leselkedtek a toronyablakból. Középujt egy hatalmas gépfegyver terpszkedett.

Két bagoly, amely egy falmélyedésben lapult, felrezzent a lépcsők csikorgására, ahogy a mezítlábás Fehér Bárány a harangok alá ért. Szétterjesztett szárnyukkal verdesni kezdtek, mire az egyik német megfordult. Kohlbauer volt az, fényes váll-lapokkal, és most zavart tekintettel meredt rá. Puskájával hirtelen célba vette a padló fölé meredő fejét. Lőni akart, de a többi katona megakadályozta, nehogy véletlenül elárulja búvóhelyüket.

A Fehér Bárány hirtelen lerohant a lépcsőn. Keresztülfutott a templomudvaron, átugrotta a vaskerítést, és a katonák felé szaladt. A katonák sűrű csatárláncban közeledtek, ügyet sem vetve mozdulataira, melyekkel arra szeretne volna figyelmeztetni őket, hogy álljanak meg. Akkor kibontotta az ostorát, és hatalmasakat durrantott vele, hogy a tiszte alig tudott megmaradni a megbokrosodott ló hátán. Erre egy lövés csattant, és a golyó hófehér lyukat ütött a Fehér Bárány sapkáján.

A katonák végre megálltak. Ugyanebben a pillanatban a toronyból géppuskasorozatok kezdtek kerepelni, földhöz tapasztva a katonákat, mintha egy zöld zászlót teríténeek a földre. A Fehér Bárány továbbra is magabiztosan állt, és pattogott az ostorával. A golyók körötte csapódtak a földre, füttyögtek a kövezet-höz ütődve, majd irányt változtattak. Az ostora azonban továbbra is ott suhogott a levegőben, úgy öltögette megkopott sudarát, akár valami nyelvet.

A tiszte parancsára a katonák körülvették a templomot. A németek abban a hiszemben rejtőztek el a toronyban, hogy a falu parancsnoksága csak ideiglenesen vonult vissza a városba. Lasanként a házak ablakain is megnyíltak a zsalugáterek. A falusiak meglátták a Fehér Bárány sapkáját, és kezdtek egyenként feltűnőzni a kapukban. Egyre felszabadultabban közeledtek a kocsiút mellett ásott sekély árokban fekvő vagy a régi kastély fala mellett sorakozó gesztenyefák törzse mögé húzódtott katonákhoz. Még az öles fatörzsekbe fúródó golyók sem tarthatták vissza őket.

A Fehér Bárányt, bár több ízben is keresztülszaladt a katonákat és a templomot elválasztó térségen, hogy minél nagyobb lendületet

vegyen az ostorával, többé egyetlen golyó sem találta el. Azután lassan mindkét oldalon abbamaradt a lövöldözés. Úgy tűnt, hogy az ostor útját vágta a kilőtt golyóknak.

A toronyban rejtőzködő németek nem lőttek többé a Fehér Bárányra. Ahhoz túl közel állt a templomhoz, hogy tisztességesen célba vehették volna, az ostora pedig, váltakozva a puskaropogással, szakadatlanul pattogott, miközben ő maga hajlongott és libegett, akár a gyertyaláng a szélben. Ha jobban kihajoltak a toronyablakon, hogy biztosabban célzhassanak, az orosz katonák sortüze riasztotta őket vissza. Egyre kevésbé tudták megkülönböztetni a puskaropogást a sudár durranásaitól. Arra már késő volt, hogy kitörjenek és visszavonuljanak. A másik oldalon is nagyjából ugyanez volt a helyzet. A szovjet katonák nem tudták megközelíteni a templomot, hiába irányították ágyújukat a toronyablakra, mert hasznát ennek sem vehették: a fehér lovon ülő tiszt ugyanis megtiltotta a templom lerombolását.

Ekkor érkeztek meg a tehenek, mivel hallották a Fehér Bárány ostorpattogását. A lövöldözéstől megriadva árasztották el a falut, egymást utolérve ügyetlenül döfködtek a szarvukkal, miközben a pulikutyák minden oldalról tépázták őket. A csordát körbefutva fekete lendkerékként sodorták maguk után a teheneket, mire azok előzönlőttek a templomkertet, és a vaskerítés mellé szorulva bőgni kezdtek, mert innen már nem tudtak továbbjutni. A falusi kutyák, megriadva a szilaj pulik acsarkodásától, amely olyan volt, mintha valami elevent marcangolnának, mintha életüket kockáztatták egy falatért, szintén felugattak.

S ezzel felverték az egész falut.

— Már csak a harangszó hiányzik — gondolta magában a Fehér Bárány, és sóvárgó pillantást vetett a kitért toronyablakra. Az öregharang szilárd tömbjének árnyéka vonzotta leginkább: ez ha megkondult, hangja a legtávolabbi legelőket is bejárta, úgyhogy ez volt az egyetlen dolog, ami az utóbbi években őt a faluhoz kötötte.

Három szovjet géppuskás rontott be a tehenek közé. A németek hiába lövöldöztek, csak a teheneket tették még nyugtalanabbá. Pár pillanat múlva magasra emelt fehér zsebkendővel jelentek meg, s úgy merültek fel a sötét templombelsőből, akár körmenetkor.

A katonák feltápázkodtak, szétzargatták a teheneket, a kapukban pedig megjelentek a kalácsot és bort hozó asszonyok. A templom előtti útkereszteződésben, közvetlenül a templom épülete

előtt, a Fehér Bárány most olyat kanyarított ostorával a levegőben, mint eddig még soha. A sudár csattanása a szélrózsa minden irányában bejárta az utcákat. A legszélső házak falán ütött visszhangot, ahová még nem jutott el a felszabadulás híre.

Valakinek a Fehér Bárányt megelőzve sikerült felkapaszkodnia a toronyba, s meghúzni a harangokat. A szokásos sorrendet mellőzve elsőnek a kisharang szava csendült fel, majd ezt követte a középső, és csak azután a nagyobbik harang. Ez néhányszor még megismétlődött, egyre ütemesebben, mire az öregharang hangja is felzúgott, és ekkor a falu népe gyülekezni kezdett az útkeresztezédsében. Hatalmas ünnepély kerekedett, volt körtánc, örömtűz, minden.

A Fehér Bárány ezen az estén a faluban maradt. Fekete pulijai a füzek alá húzódtak, egy ideig még vissza-visszatekintve ugattak, majd elnyelte őket a falu határának sötétje. A tehenek lassanként hazaszéledtek. Megálltak a kapuk előtt, el-elbődültek, s arra vártak, hogy valaki a házbeliék közül az udvarba bocsássa őket. Amikor tejtől duzzadó tőgygel beléptek a kitért kapukon, a szabadság is velük együtt érkezett minden házba.

A Fehér Bárány életében először kapcsolódott be a táncba. A szovjet katonák a vállát veregették, ittak az egészségére, és a falusiak első ízben láthatták szemtől szembe. Többé már nem úgy festett, mint valami báránybőrkcusmás fekete csodabogár. Sorra kezét fogtak vele, és ezt ismételték:

— Legény a talpán!

Nem is vették figyelembe, hogy a golyóütötte lyuk a sapkáján egyre inkább vörös csillagot formáz.

BRASNYÓ István fordítása